

REPOLARIZAREA VIEȚII CULTURALE ÎN BUCOVINA

Deși nu aparțin prin naștere Bucovinei, mă revendic acesteia prin strămoșii mei coborași dinspre Storojineț și, respectiv, Gura Humorului, spre Săveni actualului județ Botoșani, unde am văzut lumina zilei. Cei dinspre mama se numeau Grigorovici, un nume purtat de câțiva oameni însemnați ai Bucovinei, și faptul acesta are în adâncul ființei mele o tainică pulsație de legitimă mândrie. Acum, însă, aparțin acestui teritoriu mirific, zbuciumat și detrunchiat, fiind de mai mulți ani sucevean. Îndată după Revoluția din Decembrie 1989 am devenit președinte al Fundației Culturale a Bucovinei care reunește frunțașii vieții spirituale din sudul acestei provincii istorico-geografice, precum și pe toți susținătorii efervescenței culturale - și prin menirea și acțiunile acestei asociații nonpolitice mă simt implicat cu întreaga mea ființă în destinul de azi și de mâine al fenomenului cultural-artistic al zonei.

Am considerat necesare aceste explicații sumare spre a pune în evidență perspectivele din care încerc să privesc un fenomen interesant: *repolarizarea vieții culturale și științifice* în perimetrul Bucovinei istorice.

Îndrăznesc - parafrazându-l pe Ion Barbu - să compar viața spirituală a unei așezări cu un joc secund; jocul prim, fundamental, este cel economic, domeniul care creează prosperitatea, timpul disponibil preocupărilor spirituale. Acest adevăr nu a fost descoperit de Marx. Viața l-a pus în evidență pentru fiecare dintre noi. Scrutând evoluția așezărilor din preajma zonei în care am copilărit am constatat că, bunăoară, câtă vreme Ștefăneștii, așezare de pe malul Prutului s-au aflat în calea drumului comercial, ce cobora dinspre Marea Baltică spre Marea Neagră, această localitate s-a dezvoltat și ridicat până la rangul de târg. Apoi, odată cu schimbarea rutelor comerciale, târgul s-a reîntors la statutul său rural. Tot astfel, câtă vreme Suceava a avut rangul de capitală a Moldovei, în epoca ridicării și consolidării, a împlinirii și înfloririi sale sub Mușatini - și sub cel mai de seamă dintre ei, Ștefan cel Mare și Sfânt - ea și-a avut și gloria ei, incontestabilă. Dar, când lucrurile s-au schimbat, când capitala s-a mutat la Iași, când războaiele polono-turce și ruso-turce au potopit-o și în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea a fost ocupată și apoi anexată de habsburgi, ea a decăzut.

Cernăuțiul nu s-a sustras acestei reguli fatale. Această așezare, ridicată de habsburgi la rangul de capitală a teritoriului numit Bucovina, după 1775, s-a dezvoltat în mod remarcabil, devenind un mozaic etno-lingvistic și confesional, centru principal al vieții politice, economice, administrative din zonă și factor de iradiere a fenomenului spiritual. Însemnat centru al ortodoxiei românești (în nici un caz pravoslavnice, în ciuda ruperii sale temporare de teritoriul matrice!), Cernăuțiul, ca centru universitar, științific și cultural, atinge apogeul dezvoltării sale abia după revenirea Bucovinei la țara mamă, între cele două războaie mondiale. Dovadă sunt numeroasele personalități, exponenți ale tuturor naționalităților conlocuitoare aduse de vremuri aici, alături de români, personalități care s-au ridicat în acești ani de extraordinară înflorire spirituală. Risipite mai peste tot în lume la venirea armatelor roșii, în 1940, aceste personalități își recunosc și astăzi, cu dragoste și nostalgie, originea.

Pentru că iubesc pictura și poezia încerc să dau doar patru nume devenite celebre, din rândul naționalităților: Rybiczka, Lovendal, Celan, Rosa Auslander. De altfel, după câte am aflat, istoria literară germană consideră că poezia creată în Bucovina - poezia de limbă germană - rivalizează cu cea realizată în școala pragheză. Așadar, dincolo de acele voci care ne acuză de o politică de "românizare", în perioada interbelică, naționalitățile conlocuitoare s-au afirmat în acei ani, producând valori excepționale.

Este limpede că, la vremea aceea, Cernăuțiul nu numai că umbrea Suceava, dar se revendica, neîndoienic și legitim, între marile centre culturale ale țării. Este impresionant de mare numărul oamenilor de seamă, din cele mai diverse domenii ale culturii, științei și artei pe care Bucovina, fenomenal revitalizată, păstrându-și tradiția armoniei interetnice, le-a dat României, Germaniei, Austriei, Ucrainei, evreimii etc în perioada interbelică. Este un efect al interculturalității. Chiar dacă în cazul românilor pomenesc o salbă de academicieni, așa cum îmi vine în minte, spontan, numele lor - Eugen Bădărău, Simion Stoilov, Miron Niculescu, Constantin Brătescu, Eugen Botezat, Ion Nistor și încă mulți alții, iar dintre contemporani Radu Grigorovici și Vladimir Trebici, contribuția Bucovinei la formarea elitei intelectualității interbelice este extrem de mare.

Prăbușirea democrației, invazia trupelor sovietice într-un teritoriu care nu le-a aparținut niciodată, instaurarea regimului totalitar stalinist, emigrarea sau expulzarea, exterminarea și deportarea elitei românești și alogene din Cernăuți, colonizările masive cu populație din interiorul imperiului sovietic și mai ales cu slavi au schimbat dramatic soarta Cernăuțiului. Valorile - fie cele de vârf, fie medii sau secundare care întrețineau un tonus democratic, creator și civilizator la oraș, în mahala și în satele din preajmă - au peregrinat către alte zări mai primitoare sau, rămânând pe loc au fost zugrumate, exterminate, iar cenușa lor a fost împrăștiată în stepele rusești, până în îndepărtata Siberie. Pentru românii din partea ocupată de sovietici noua etapă istorică a echivalat cu un adevărat holocaust. Procesul de rutenizare, început sub austrieci, s-a accelerat și amplificat, încât se poate spune că populația de azi a Cernăuțiului nu mai are continuitate. Cei de astăzi nu mai au în bună măsură istorie. Neavând tradiție și rădăcini, esențele spirituale rămân efemere. Cernăuțiul de astăzi nu este un oraș renăscut, cum le-ar place unora să creadă și să zică. Cernăuțiul este un oraș agonizant.

În absența suflului îmbărbătător al vechiului centru cultural, Suceava este cea care și-a asumat răspunderea, mai degrabă ca lider de informare, decât ca lider recunoscut. Sunt conștient că trebuie păstrate proporțiile. Suceava nu va egala, probabil niciodată, Cernăuțiul. Nu pentru că elementul alogen de calitate s-a retras din "competiție", ci pentru că jumătate din teritoriul Bucovinei nu se mai adună în jurul aceluiași centru, și mai ales pentru că în nord se practică nu armonia și spiritualitatea, ci dezbinarea și un mod de viață materialist, în cel mai de jos sens al cuvântului, punând preț doar pe subzistență.

Dar Suceava nici nu-și propune să egaleze Cernăuțiul. Fosta capitală a lui Ștefan nu a făcut decât să preia un strag călcat în picioare de cotropitori și să-l reînălțe, chemând la unitate, spiritualitate și civilizație. Universitatea, Muzeul Național al Bucovinei, Fundația Culturală a Bucovinei, renăscuta Societate pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina, cu o tradiție de un secol și trei decenii, Centrul de Studii "Bucovina" din Rădăuți, unitate de rang academic, și atâtea alte organisme prin trupul cărora curge, din nou, sângele comun, reprezintă deja instanțe recunoscute și la Cernăuți. Umiliți, dezbinați, înrăiți, subculturalizați adesea, dar crezând cu ardoare în apartenența lor la spiritul național, românii de acolo privesc către zarea noastră. Pelerini adesea la Suceava, ei vin aici să-și reîncarce plămânii cu aerul care să-i facă să reziste după ce replonjează în viața pe care puternicii zilei le-au hărăzit-o.

Am vrut deci să relev că viața spirituală din Bucovina s-a repolarizat, Suceava preluând - să dea Dumnezeu! - temporar, atribuțiile celebrului "oraș al cafenelelor" care era Cernăuțiul, cafenele astăzi distruse (erau subversive, nu?). Trebuie să fim profund conștienți că ne-am asumat o formidabilă responsabilitate.

PREȘEDINTELE
FUNDAȚIEI CULTURALE A BUCOVINEI
Dumitru Cucu